

DR. ERDÖDY GYULA

DOKTORJELÖLT

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
ALÜGYÉSZ, PÉCSI JÁRÁSI ÉS NYOMOZÓ ÜGYÉSZSÉG

A szabálysértési jog az Emberi Jogok Európai Bírósága joggyakorlata és az Alkotmánybíróság jogelvei tükrében

I. Bevezetés

Az 1949-ben létrehozott Európa Tanács célja a demokratikus elvek és az emberi jogok védelme, az emberi értékek fejlesztése, az európai élet minőségének javítása és mindennek érdekében az európai egység erősítése.¹ Az Európa Tanács 1950. november 4-én Rómában kelt „Az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről” szóló egyezménye (a továbbiakban: Egyezmény) Magyarországon az 1993. évi XXXI. törvénnyel került kihirdetésre.

Az Egyezmény – többek között – meghatározza azokat minimális követelményeket, amelyeket a tagállamoknak az emberi jogok területén tiszteletben kell tartaniuk. Az Egyezmény preambuluma szerint a tagállamok közötti egység erősítésének egyik eszköze az emberi jogok és alapvető szabadságok megóvása és további fejlesztése. Megalkotásának és az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: Bíróság) és az Európai Emberi Jogi Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) felállításának egyik célja a tagállamok emberi jogokat érintő jogszabályainak harmonizációja volt.²

Az ítélkezési tevékenységet kezdetben az Bíróságon és a Bizottságon kívül az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága végezte. A kérelmek elfogadhatóságáról a Bizottság döntött, mintegy kvázi ítélkezést folytatva. A kérelmek számának növekedése az Egyezmény 11. cikkének elfogadásával 1998-tól a Bíróság és a Bizottság összeolvadását eredményezte.³

A Bírósághoz fordulhat minden szerződő állam az Egyezmény más szerződő állam által történő megsértése miatt, illetve magánszemélyek, szervezetek vagy egyének csoportja, ha az Egyezményben meghatározott valamely jogukat

megsértették, de akkor is, ha a sérelmezett intézkedést velük szemben ténylegesen alkalmazták.⁴

A Bíróság működésének kezdeti szakaszában – többek között a tagállamok szuverenitás igényére és a Bíróság „*legitimációs deficitére*” tekintettel – csak annak vizsgálatára szorított, hogy a konkrét ügyben megsértették-e az Egyezményt. A Bíróság mindenesetre tartózkodott attól, hogy a panasszal érintett ország demokratikusan megválasztott törvényhozó testülete által megalkotott jogszabályt „*in abstracto*” vizsgálja. A Bíróság ítélkezési gyakorlata során azonban – egyebek mellett – előfordult, hogy a nemzeti jog nem volt alkalmazható az Egyezménnyel összhangban, így a Bíróság ítéletében az alkalmazott jogszabályt is az Egyezménnyel ellentétesnek minősítette. De ha a Bíróság megállapította, hogy adott esetben a nemzeti jog valamely rendelkezése a joggal szemben támasztott követelményeknek nem felelt meg, úgy a nemzeti jog nyílt bírálata sem volt elkerülhető.⁵ Abból, hogy a tagállamok vállalták, hogy a joghatóságuk alá tartozó minden személy számára biztosítják az Egyezményben foglalt jogokat, tágabb értelemben az következik, hogy a jogsértés – konkrét intézkedés vagy annak hiánya esetében is – a nemzeti jogszabály megváltoztatásával vagy megsemmisítésével szüntethető meg. Ekként tehát a ítéleteinek hatálya túllépett a konkrét ügy keretein és hatással volt és van az érintett állam jogrendszerére és jogviszonyaira.⁶

Dolgozatom témáját érintő szabálysértésnek minősülő cselekményeket a Bíróság autonóm jogértelmezési gyakorlatában számos esetben – ahogy ezt lentebb az egyes jogesetek vonatkozásában látni fogjuk – a büntetőjog körébe sorolta. Erre is tekintettel az Egyezménynek valamennyi cikke vonat-

¹ FENYVESI Csaba: *A védőügyvéd*, (Dialog Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2002), 93.

² BÁRD Károly: *Emberi Jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában*, (Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest 2007), 15.

³ TÓTH Mihály: *A magyar büntetőeljárás az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében*, (KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest 2001) 21–22.

⁴ *Ibid*, 22.

⁵ BÁRD Károly, *vj.*, 2., 15–23.

⁶ Peter LEUPRECHT: *The Exekution of Judgments and Decisions*. 791–801. In: R. St. J. MACDONALD – F. MATSCHER – H. PETZOLD (Szerk.: *The European System for the Protection of Human Rights*. Martinus Nijhoff Publisher Dordrecht-Boston-London, 1993), 791.

kozásában találhatunk kapcsolódási pontot a szabálysértések területével, amelyek részletes vizsgálatára nyilvánvalóan nem lesz lehetőségem. Ehelyütt az Egyezménynek csak azon cikkei vonatkozásában megszületett Bírósági eseti döntéseket vizsgálom, amelyek a szabálysértési jogterületet a leginkább érintik, és amelyek megsértése miatt a Bíróság irányadó esetjoga alapján a leggyakrabban fordulnak a testülethez. Az Egyezménynek ezek a cikkei: a szabadsághoz és biztonsághoz való jog (5. Cikk), a tisztességes tárgyaláshoz való jog (6. Cikk), a büntetés kiszabásának tilalma törvényi rendelkezés nélkül (7. Cikk) és a hatékony jogorvoslatihoz való jog (13. Cikk). A Bíróság ilyen tárgyú döntéseinek vizsgálata álláspontom szerint azért is indokolt, mert bár a Bíróság számos eseti döntésében vizsgálta a tagállamok szabálysértési jogát, kifejezetten ezeknek a döntéseknek a vizsgálatára a hazai jogirodalomban még nem került sor.

Tanulmányomban a Bíróság esetjogában kifejtett jogelveket az azokhoz kapcsolódó Alkotmánybírósági határozatokban lefektetett jogelvekkel vetem össze. Teszem ezt az Alkotmánybíróság 13/2013. (VI. 17.) AB határozatával megteremtett „*hídra*” tekintettel, amely az Alkotmánybírósági határozatban írt megkötésekkel lehetővé tette a korábbi Alkotmányon alapuló AB határozatoknak és az azokban kifejtett elvi jellegű megállapításoknak az újabb ügyekben történő felhasználását.

II. Szabadsághoz és biztonsághoz való jog

A Egyezmény 5. Cikke deklarálja a mindenki számára biztosított szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jogot. Az 1. a)-c) pontok szerint szabadságától bárkit csak az ott felsorolt esetekben és a törvényben meghatározott eljárás útján lehet megfosztani.

A 3. Cikk rendelkezik – többek között – a letartóztatott vagy őrizetbe vett személyek haladéktalan bíró elé állításához és ésszerű időn belüli tárgyaláshoz való jogáról.

Magyarország Alaptörvényének IV. cikke deklarálja a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jogot.

A Bíróság a 6. Cikkben szabályozott büntetőjogi vád fogalmát autonóm módon értelmezi, amely alapján e fogalom körébe tartozik a Bíróság mérlegelése alapján mindaz az eljárási kör, amely az érintett oldaláról olyan szankciókkal (pl.: szabadságelvonással) fenyeget, amelyek hatásukban elérik a büntetőjogi büntetés szintjét. Mivel az egyes tagországokban – a pénzbírság elzárása átváltoztatása tárgyában korábban hazánkban is – vannak nem bíróság által kontrollált szabadság elvonási formák, ezért hangsúlyozandó, hogy szabadságelvonásra kizárólag bíróság vagy annak jellemzőivel rendelkező szerv jogosult, amely eljárási garanciákhoz kötött, felektől független és a végrehajtó hatalomnak nincs alárendelve.⁷

Az Alkotmánybíróság számos korábbi döntésében vizsgálta és rendezte a szabálysértési elzárás egyes kérdéseit. Ezek közül csak néhányat emelnék ki. A 63/1997. (XII. 12.) AB határozatában alkotmányellenesnek ítélte az akkor hatályos

szabálysértési törvénynek⁸ azt a rendelkezését, amely szerint a pénzbírságot meg nem fizetése esetén elzárásra kell átváltoztatni, mivel az akkori szabályok szerint nem a bíróság, hanem igazgatási szerv volt jogosult a feltételes szabadságelvonásra. Az Alkotmánybíróság a 3/2007. (II. 3.) AB határozatában, az annak meghozatala idején hatályos szabálysértési törvényben⁹ a szabálysértési őrizet elrendelése elleni hatékony jogorvoslat hiányát állapította meg. Az 1/2008. (I. 11.) AB határozat a meghozatalakor hatályos szabálysértési törvénynek azt a rendelkezését semmisítette meg, amely lehetővé tette, hogy az elzárásra átváltoztatásról a bíróság az elkövető meghallgatása nélkül hozzon döntést.

A jelenleg hatályos magyar szabálysértési törvény (a továbbiakban: Szabs.tv)¹⁰ az elzárás alkalmazását önálló büntetés-ként a törvényben meghatározott szabálysértések elkövetése esetén, a meg nem fizetett pénzbírság, helyszíni bírság vagy a nem teljesített közérdekű munka helyébe lépő elzárás esetében teszi lehetővé. Az elzárásra – az Egyezményben foglaltaknak megfelelően és a Szabs.tv. szabályai szerint – csak az illetékes bíróság döntése alapján kerülhet sor. Szabálysértési őrizet esetén az eljárás alá vont személyt 72 órán belül bíróság elé kell állítani, a szabálysértési őrizet meghosszabbításáról bíróság jogosult dönteni.

A Bíróság esetjogából

1) Vasileva Dánia elleni ügye

A 2003. szeptember 25-én kelt ítéletében a Bíróság az Egyezmény 5. Cikk 1. b) pontjának megsértését állapította meg, mivel a hatvanhét éves kérelmezőt személyazonossága megállapítása céljából a rendőrségre előállították és több mint tizenhárom órát a rendőrségi fogdán töltött, amíg igazolta magát, mivel menetjegy nélkül utazott az autóbusszon és személyazonosságát nem volt hajlandó igazolni. A Bíróság döntése szerint a fenti időtartam a csak pénzbírsággal sújtandó szabálysértés esetén meghaladta az arányos mértéket.¹¹

2) Klass Németország elleni ügye

Az 1993. szeptember 22-én kelt ítéletében a Bíróság – többek között – rámutatott, hogy a nemzeti bíróságok ítéleteinek quasi felülbírlata nem tartozik a feladatai.

Az ügyben közlekedési szabálysértés miatt őrizetbe vett kérelmezőt a gyermeke jelenlétében bilincseltek meg a rendőrök és állítólagos ellenállása miatt sérüléseket is szenvedett. A kérelmező sérülései keletkezési körülményeire vonatkozóan a rendőrök és a kérelmező ellentmondásos vallomást tettek, de a Bíróság a német bíróságok döntését – amely a rendőrök vallomását fogadta el – nem mérlegelte felül.¹²

⁸ A szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény

⁹ A szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény

¹⁰ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 2012. évi II. törvény (Szabs.tv.)

¹¹ GRÁD András – WELLER Mónika, vj., 7., 190.

¹² Ibid, 134.

⁷ GRÁD András – WELLER Mónika: *A Strasbourgi emberi jogi bírósághoz kézikönyv*, (HVG-ORAC, Budapest 2011), 183.

3) *Aquilina* Málta elleni ügye

Az 1999. április 29-én kelt ítéletben a Bíróság az Egyezmény 5. Cikk 3. pontjának megsértését állapította meg, mivel a le-tartóztatott kérelmező fogva tartásának bírói felülvizsgálata nem terjedt ki a fogva tartást megalapozó, illetve az ellene szóló körülmények alapos vizsgálatára, s a felülvizsgálatot folytató bírói tisztviselőnek nem volt joga a szabaddá helyezés kérdésében döntést hoznia.

A kérelmezőt nemi erőszak elkövetésének gyanúja miatt tartóztatták le, majd az általa sérelmezett eljárást követően húsz nap múlva bocsátották szabadon. A Bíróság emlékeztetett a joggyakorlatára, amely szerint az 5. Cikk 3. pontját az 1. c) ponttal összefüggésben úgy kell értelmezni, hogy az őrizetbe vétel haladéktalan és automatikus bírói felülvizsgálatot követel. A bírói tisztviselőnek meg kell hallgatnia a fogva tartott személyt a megfelelő döntés meghozatala előtt. A bírói tisztségviselő vizsgálni és mérlegelni köteles az őrizetbe vétel törvényességét megalapozó indokokat is. A bírói felülvizsgálat kötelező, nem tehető függővé a fogva tartott erre irányuló kérelmétől. Ez a biztosíték túlmutat a 5. Cikk 3. pontjában foglalt a fogvatartás törvényességének bírói felülvizsgálata iránti eljárás kezdeményezésének jogán és a jogellenes fogva tartás elleni védelmet nyújtó biztosítékon is. Ez biztosítéket jelent a fogva tartottakkal szembeni jogtalanságok ellen és a fogva tartott személyek kiszolgáltatott csoportjának (elmebeteg, a bírói tisztviselő nyelvét nem beszélők)¹³. Ugyanezt a jogelvet megfogalmazta a Bíróság a T.W. Málta elleni 1999. április 29-én kelt ítéletben is.¹⁴

III. A tisztességes eljáráshoz való jog

Az Egyezmény 6. Cikk 1. pontja szerint mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.

Az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése az Egyezménnyel egyezően rendelkezik a tisztességes eljáráshoz való jogról.

Az Alkotmánybíróság a tisztességes eljárásról kialakított álláspontját többek között a 6/1998. (III. 11.) és az 1/2008. (I. 11.) AB határozataiban fejtette ki. Ennek lényege szerint a tisztességes eljárás követelménye olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembe vételével lehet megítélni. A tisztességes eljáráshoz való jog olyan abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye.

A szabálysértési jog és az Egyezmény viszonya szempontjából kiemelendő – ahogy Bárd Károly összefoglalta –, hogy a Bíróság fenntartja a jogot a büntetőjogi vád autonóm módon történő értelmezésére. Teszi ezt annak érdekében, hogy

ekként biztosítsa a joghatósága alá tartozó személyek azonos szintű védelmét. A Bíróság a jogrendek sajátosságait tiszteletben tartva vizsgálja, hogy egy adott magatartás a tagállam joga szerint milyen – polgári, fegyelmi, közigazgatási – felelősséget vált ki. Emellett vizsgálja az adott magatartás jellegét (kriminális vagy sem), a kiróható szankció funkcióját és célját (preventív vagy megtorló jellegű), a jogkövetkezmények súlyát, továbbá hogy a magatartás a tagállamban milyen felelősségi alakzaton belül helyezkedik el. Erre tekintettel a Bíróság a 6. cikk alkalmazási körét olyan magatartások miatt indult eljárásokra is kiterjesztette, amelyek a nemzeti jog szerint csak szabálysértésnek minősülnek. Ezzel a tagállamok saját jogrendjük sajátosságaira hivatkozással, az egyes magatartások más eljárások hatálya alá történő minősítésével nem mentesülhetnek az Egyezményben foglalt kötelezettségeik alól.¹⁵ A strassbourgi szervek jogértelmezése szerint közömbös, hogy az adott ügy a nemzeti jogi szabályozás szerint büntetőjoginak minősül-e vagy sem. Az a lényeges, hogy a konkrét ügyben a bíróságnak büntetőjogi váddal kellett-e szembe néznie.¹⁶ Ezt a jogelvet a Bíróság számos ítéletében rögzítette is. A büntetőjogi vád autonóm értelmezése vonatkozásában idézzük fel a Bíróság egy korai, szinte a leggyakrabban idézett estét.

Öztürk Németország elleni ügye

Az 1984. február 21-én kelt ítéletben a Bíróság a 6. Cikk 3. e) pontjában meghatározott ingyenes tolmácshoz való jog megsértését állapította meg. Az ítélet szerint Öztürk Németországban élő török állampolgár a személygépkocsijával történt koccanása során egy másik járműben mintegy 5000 DM kárt okozott. A heilbronni járási hivatal a szabálysértési bíróságokról szóló törvény Straßenverkehrsordnung (StVO) alapján 60 DM bírságot szabott ki a közlekedési szabályok megsértése miatt. A kérelmező a határozatot a kerületi bíróság előtt megtámadta, azonban egy tolmács jelenlétében folytatott tárgyaláson a fellebbezést visszavonta. Ezt követően a bíróság a kérelmezőre hárította az eljárási költséget a tolmács díjával együtt. A Bíróság a kérelmező közigazgatási szabálysértésnek minősülő cselekménye kapcsán leszögezte, hogy a jogszabály általános jellege, illetve a szankció preventív és represszív célja elegendő a cselekmény büntetőjogi jellegűnek minősítéséhez. A jogellenes cselekmény súlyával kapcsolatban nem utalt semmi arra, hogy amit az Egyezmény bűncselekménynek nevez, annak feltétlenül súlyosnak kell lennie. A 6. Cikk tárgyával és súlyával ellentétes lenne, ha a jogellenes cselekmények egész kategóriáját – enyhe jellegűkre tekintettel – vonhatnák ki a tagállamok a rendelkezés hatálya alól. Az a körülmény, hogy a tagállamok az ilyen cselekmények elbírálását a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalják nem ütközik az Egyezménybe, amennyiben az érintetteknek lehetőségük van bírósághoz fordulni.¹⁷

¹⁵ BÁRD Károly, vj., 2., 91-92.

¹⁶ BALLA Lajos – KARDOS Sándor: *A tisztességes eljárásról a strassbourgi bíróság gyakorlatában II.*, Bírák lapja (2005) No. 2, 40-53.

¹⁷ VINCENT BERGER: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Joggyakorlata*, (hvgorac, Budapest 1999), 322-325.

¹³ BH 2000/2 154-155.

¹⁴ BH 2000/3 235-236.

A fair eljáráshoz való jogot az Egyezmény abszolút értékű jogként fogalmazza meg, vele szemben más alapjog vagy érdek mérlegelését nem engedi. Mérlegelésre a tisztességes eljárás belül kerülhet sor. A tisztességes eljárás tartalmát kitöltő, nem nevesített elemek közül – ilyen implicit elem lehet a fegyverek egyenlősége, a hallgatáshoz való jog, a védelem joga, hogy a vád által összegyűjtött valamennyi bizonyítékot megismerhesse¹⁸ – egyesek korlátozására akkor kerülhet sor, amennyiben a többi biztosíték megfelelő garanciát nyújt a fair eljáráshoz való jog érvényesülésére.¹⁹ A tisztességes eljárás kiemelkedő státusza nem engedi, hogy azt célszerűségi szempontoknak alárendeljék és annak általános mércéjétől eltérjenek a különösen súlyos büntetések – többek között az éppen kilátásba helyezett szankció súlyára tekintettel –, de a kisebb súlyú büntettek elkövetőinek felelősségre vonása esetében sem. A Bíróság megítélése szerint összeegyeztethetetlen az Egyezménnyel, hogy a vádlottak a terhükre rótt bűncselekmény súlyán alapján eltérő mértékben részesüljenek a tisztességes eljárás nyújtotta védelemből. Ez akkor sem igazolható, ha a nemzeti jog a kisebb súlyú bűncselekmények elkövetőinek a sommás eljárást felajánlja, ekként a terhelt lemondhat a tisztességes eljárás nyújtotta részjogosítványokról (pl. tárgyalás tartása). A fair eljárás nyújtotta jogosítványokon történő lazítás nem engedhető meg annak ellenére sem, hogy a nemzeti jogok az igazságszolgáltatás tehermentesítése érdekében inkább hajlamosak e garanciális jogokon történő lazításra. Ebben körben a 6. Cikk 1. pontja által biztosított független és pártatlan bírósághoz való jog és a 6. Cikk 3. pontja által biztosított ésszerű időn belül történő elintézés joga közötti összeütközés merülhet fel. A Bíróság mindenestre ítéleteiben nem ismerte el, hogy ezek rivalizáló értékek lennének. A bírói pártatlanság esetében is az általános mércét alkalmazta és nem tett engedményt az ésszerű időn belül történő elintézés a büntetőparanccsal büntetendő bűncselekmények esetében sem.²⁰ Az Alkotmánybíróság a 67/1995. (XII. 11.) AB határozatában – amelyet a bíróság pártatlanságához való jog kapcsán lentebb részletesen vizsgálók – ezzel ellentétes álláspontot képviselt. Fontos megjegyezni, hogy a strasbourgi esetjog szerint valamely eljárásnak egészében kell tisztességesnek lennie, valamely részélem vagy belső jogi rendelkezés megsértése nem jelenti feltétlenül az Egyezmény megsértését.²¹

1) A bírósághoz való jog

A bíróság fogalma alá tartozik a 6. Cikk értelmében minden olyan szerv, amely teljes hatáskörrel rendelkezik a jog és ténykérdések eldöntésére és amely olyan kötelező erejű határozatokat hozhat az irányadó jogszabályok és meghatározott eljárási rend szerint, amelyeket egyetlen bírói szerv sem változtathat meg valamelyik rovására.²²

A bírósági eljáráshoz való jognak a hozzáférhetőség egy lényeges eleme, de a Bíróság ezt sem tekinti abszolút jognak.

A nemzeti hatóságok kivételesen, jogszerű cél érdekében és a céllal arányos korlátozásokat alkalmazhatnak.²³

Az Alkotmánybíróság a 6/1998. (III. 11.) AB határozatában rámutatott, hogy a tisztességes eljárás Alaptörvényi rendelkezése a bírósághoz fordulás megannyi konkrét feltételét tartalmazza, amelyek nem abszolútak abban az értelemben, mint például az ártatlanság vélelmének elve, de az általános szabály szerinti mérlegelésnek mégis abszolút korlátai. Nincs olyan szükségesség, amely miatt a tárgyalás „*tisztességes*” voltát arányosan ugyan, de korlátozni lehetne, hanem a tisztességes tárgyalás fogalmán belül alakítandó ki olyan ismérvszám, amely annak tartalmát adja, s csak ezen belül értékelhető bizonyos korlátozások szükséges és arányos volta. Az Alkotmánybíróság a szabálysértésekkel összefüggésben meghozott több ítéletében²⁴ rámutatott, hogy nem alkotmányellenes az a szabályozási mód, hogy a kriminális szabálysértéseket a szabálysértési hatóság bírálja el, az elkövetőnek azonban lehetőséget kell biztosítani a teljes körű érdemi bírósági felülvizsgálatra. Az Alkotmánybíróság egy másik²⁵ ítélete szerint az azonos helyzetben lévő jogalanyok számára a bírói felülvizsgálat azonos mértékben és módon biztosítandó.

A Szabs.tv. a bírósághoz forduláshoz való jog tárgyában – csak a főbb garanciális szabályokat kiemelve – akként rendelkezik, hogy a szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés miatt első fokon a járásbíróság jár el.²⁶ Szabálysértési elzárást csak bíróság szabhat ki.²⁷ A pénzbírságot meg nem fizetése és a közérdekű munka büntetés nem teljesítése esetén a pénzbírságot, illetve a közérdekű munkát vagy azok fennmaradó részét a bíróság változtatja át elzárásra²⁸. A szabálysértési hatóság, valamint a bíróság határozata és intézkedése ellen, valamint intézkedésének elmulasztása miatt jogorvoslatnak van helye.²⁹ A szabálysértési hatóság határozata ellen benyújtott kifogást a járásbíróság, az első fokú bíróság végzése ellen benyújtott fellebbezést másodfokon a törvényszék tanácsulésen bírálja el.³⁰

A Bíróság esetjogából:

1.1) *Malige Franciaország elleni ügye*

A Bíróság az 1998. szeptember 13-án kelt ítéletében megállapította, hogy nem sértették meg az Egyezmény 6. Cikkének 1. pontját azzal, hogy a szabálysértési hatóság a kérelmező jogosítványában szereplő 12 pontból négyet levont gyorsajtás miatt. A kérelmezőt gyorsajtás miatt pénzbüntetéssel, vezetőtől eltiltással, valamint jogosítványából történő pontlevonással sújtották. A kérelmező fellebbezésében többek között sérelmezte a vonatkozó törvénynek az Egyezmény 6. Cikkének 1. pontjába ütközését, mivel az kizárja a bírósági felül-

²³ Ibid, 260.

²⁴ 38/2012. (XI. 14.) AB határozat, 63/1997. (XII. 12.) AB. határozat

²⁵ 29/2000. (X. 11) AB határozat

²⁶ Szabs.tv. 38. § (3) bek

²⁷ Szabs.tv. 9. § (1) bek.

²⁸ Szabs.tv. 12. § (1) bek. és 15. §

²⁹ Szabs.tv. 35. §

³⁰ Szabs.tv. 42. § (1)-(2) bek.

¹⁸ Ben EMMERSON – Andrew ASHWORTH: *Human Rights and Criminal Justice* (Sweet & Maxwell London, 2001), 80–82.

¹⁹ BÁRD Károly, *vj.*, 2., 58–61.

²⁰ Ibid, 62–64.

²¹ Ibid, 71.

²² GRÁD András – WELLER Mónika, *vj.*, 7., 259.

vizsgálat lehetőségét a jogosítványokból való pontlevonásokkal kapcsolatban. A fellebbviteli bíróság helyben hagyta az alsó fokú bíróság ítéletét, majd a Semmítőszék a kérelmező fellebbezését elutasította.

A Bíróság a 6. Cikk 1. pontjának alkalmazhatósága tekintetében – autonóm jogértelmezése keretében – a vezetői engedélyből történő pontlevonást büntügyi szankciónak minősítette. A Bíróság ennek során vizsgálta a cselekmény természetét, a büntetés természetét és szigorúságának fokát. A Bíróság megítélése szerint a sebesség-túllépés természete szerint büntügyi volt. A pontlevonás a francia jogban közigazgatási szankciónak tekinthető, de arra büntetőeljárás keretében került sor és közvetlen indoka a büntetőbíróság ítélete volt. Az intézkedés szigorúságáról a Bíróság megjegyezte, hogy a pontok levonása idővel a jogosítvány érvénytelenítését vonhatja maga után. Végül a pontlevonás megelőző jellegű, rendelkezik büntető és elrettentő jelleggel is, ennek megfelelően másodlagos büntetéshez hasonlít.

A kérelmező érdemi panasza tárgyában a Bíróság kifejtette, hogy a Versailles-i Rendőrbíróságon és a fellebbviteli bíróságon – melyek a 6. Cikk 1. pontja kívánalmainak megfelelő bíróságok – a kérelmezőnek lehetősége volt, hogy tagadja a sebesség-túllépés bűncselekményének elkövetését, és hogy a bíróság elé tárjon minden ténybeli és jogi érvet önmaga védelmében, annak tudatában, hogy elítélése maga után vonná a pontok számának csökkenését is.³¹

1.2) Scmautzer, Umlauf, Gradinger, Prmstaller, Palaoro és Pfarrmeiern Ausztria elleni ügye (Az ítélet 1995. október 23-án kelt)

Schmautzert a grazi szövetségi rendőrhatalóság a biztonsági öv használatának elmulasztása miatt elzárásra is átváltoztatható pénzbírsággal sújtotta, amely döntést a Stájer kormány helyben hagyott. A kérelmező ezt követően alkotmánybírósághoz fordult – többek között – az Egyezmény 6. Cikkének megsértése miatt. Az alkotmánybíróság a kérelmet elutasította, mivel a kérelmező cselekménye miatt kiszabott közigazgatási szankció nem sérti az Alkotmányt és az Egyezményt. A kérelmező a közigazgatási bírósághoz áttett ügyben keresetét nem tartotta fenn.

Umlauf a közúti ellenőrzés során az alkoholszondás vizsgálatot visszautasította. Ugyanazon a napon a Bergenz-i közigazgatási hivatal elzárásra átváltoztatható pénzbírsággal sújtotta. Voralberg tartomány kormányja a fellebbezését elutasította, majd a kérelmező az Egyezmény 6. cikkének megsértése és az alkalmazni kívánt alkoholszonda típusa miatt az alkotmánybírósághoz fordult, amely a kérelmet elutasította, majd a közigazgatási bíróság az alkoholszonda típusa tárgyában szintén elutasító döntést hozott.

Gradinger egy biciklista halálát eredményező közlekedési balesetet okozott. Véralkoholszintje 0.8 mg/l volt. A St. Pölten-i tartományi bíróság a Btk. alapján gondatlanságból elkövetett emberölés miatt pénzbüntetésre ítélte. Az enyhébb büntetést a kérelmező véralkoholszintje miatt alkalmazta. A St. Pölten-i kerületi közigazgatási hivatal elzárásra átvál-

toztatható pénzbírsággal sújtotta ittas járművezetés szabálysértés miatt. Az alsó-ausztriai kormány a kérelmező panaszát elutasította, az alkotmánybíróság érdemi vizsgálat, míg a közigazgatási bíróság tárgyalás tartása nélkül utasította el a kérelmező panaszát. Ebben az ügyben a Bíróság a lentebb írtakon túl az Egyezmény hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. Cikke szerinti kétszeres eljárás alá vonás vagy büntetés tilalmának megsértése miatt is elmarasztalta Ausztriát azért, mert ugyanazon cselekmény miatt folytattak le a kérelmezővel szemben egy újabb eljárást.³² A Bíróság gyakorlata szerint két elkülönült eljárásban kiszabott szankció akkor nem ütközik a kétszeres eljárás és értékelés tilalmába, ha a két szankció egyike egyértelműen nem büntető jellegű.³³

Pramstallert a Linz-i kerületi közigazgatási hivatal elzárásra is átváltoztatható pénzbírsággal sújtotta, az építési engedélytől eltérő építkezés miatt. Az ingatlan bérlet cég a kérelmező képviselőjében a Tiroli tartományi kormányhoz fellebbezett, amely elutasításra került. Ezt követően az alkotmánybíróság a 6. Cikk 1. bekezdésének megsértése miatt előterjesztett kérelmét elutasította, mivel az nem vezetett volna eredményre. A közigazgatási bíróság tárgyalás tartása nélkül utasította el a kérelmező panaszát.

A Palaoro ügyben a kérelmezőt gyorshajtás miatt sújtotta elzárásra átváltoztatható pénzbírsággal az Imst-i kerületi közigazgatási hivatal. Tirol tartományi kormányja pénzbírság mérséklésével a kérelmező fellebbezését elutasította. Ezt követően az alkotmánybíróság a kérelmező beadványát – mivel az nem vezetett volna eredményre – elutasította, majd a közigazgatási bíróság keresetét tárgyalás nélkül utasította el.

Pfarrmeiert az alkoholszondás vizsgálat visszautasítása miatt sújtották elzárásra is átváltoztatható pénzbírsággal. Voralberg tartomány kormányához benyújtott fellebbezését elutasították. A közigazgatási bíróság a döntést megsemmisítette és visszaküldte a tartományi kormányhoz, amely a pénzbírságot mérsékelte. Az alkotmánybírósághoz benyújtott kérelmét elutasították, majd a közigazgatási bíróság hatáskör hiányára tekintettel tárgyalás nélkül elutasította.

A Bíróság a 6. Cikk alkalmazhatósága tekintetében mind egyik fent írt ügyben rámutatott, hogy ugyan a cselekmények és az egyes ügyekben folytatott eljárások a közigazgatási jog körébe tartoznak, de a cselekmények jellege, az elzárásra is átváltoztatható pénzbírságokra figyelemmel az ügyek büntetőjogi jellegűek és a 6. cikk alkalmazhatóságáról döntött. Az ügyekben – mivel államigazgatási szervek bírósági felülvizsgálat lehetőségének biztosítása nélkül szabtak ki elzárásra is átváltoztatható büntetést³⁴ – a Bíróság a 6. Cikk 1. pontjának megsértését állapította meg a bírósághoz való jog kapcsán tekintettel arra, hogy az osztrák alkotmánybíróság nem rendelkezik teljes joghatósággal, a közigazgatási bíróság pedig a tény-és jogkérdésre kiterjedő reformatórius jogkörrel nem rendelkezik.³⁵

³² GRÁD András – WELLER Mónika, vj., 7., 444.

³³ Ibid, 446.

³⁴ Ibid, 265.

³⁵ <http://www.lb.hu/hu/ejeb/scmautzer-umlauft-gradinger-pramstaller-palaoro-es-pfarrmeier-ausztria-elleni-ugyek-1552389-1>

³¹ <http://www.lb.hu/hu/ejeb/malige-franciaorszag-elleni-ugye-2781295>

A kormány képviselője Ausztriának a szabálysértésekkel kapcsolatban az Egyezmény aláírásakor annak 5. Cikkére tett fenntartást hívta fel. A fenntartás azonban – ahogy arra a Bíróság utalt – csak a szabadságmegvonással és az 5. Cikkkel foglalkozott. Ausztria több olyan jogszabályt is alkotott, amelyek szintén a szabálysértéssel voltak kapcsolatosak, ekként eleve nem tartozhattak a fenntartás hatálya alá. A vizsgált ügyekben eljáró szervek a fentiek szerint vagy nem voltak bírói testületek vagy nem rendelkeztek teljes hatáskörrel az ügyek érdemi felülvizsgálatához. A bírósági út biztosításának hiányán kívül az 5. Cikk tekintetében tett fenntartás alkalmazhatóságának hiányát megállapította a Bíróság.³⁶

Itt szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy Magyarország az Egyezmény 64. Cikk 1. pontjában biztosított lehetőséggel élve fenntartással zárta ki az Egyezmény alkalmazását a szabálysértési ügyekre, mivel az Egyezmény ratifikálásakor hatályos szabálysértési törvény³⁷ a szabálysértések elsőfokú elbírálása vonatkozásában a bírói igazságszolgáltatáshoz fűződő jogot nem biztosította a 6. Cikk 1. pontjával ellentétesen. Az Egyezmény szervei szerint a hazai szabálysértéseknek megfelelő cselekmények az Egyezmény alkalmazásában bűncselekmények minősülnek, a bírói úttól ezért nem vonhatóak el.³⁸ A fenntartás vonatkozásában azonban *Czuglerné dr. Bittó Márta* súlyos szakmai kritikákat fogalmazott meg – többek között és összefoglalva – azért mert álláspontja szerint a fenntartás szövege összetévesztette a bírói igazságszolgáltatás kizárólagosságának elvét a közigazgatási határozatok bírói felülvizsgálatával, a közigazgatási bíraskodással. Ezzel kapcsolatban az akkori hazai jogirodalomban éles vita bontakozott ki.³⁹ Itt jegyzendő meg, hogy a fenntartást a Bizottság később megvizsgálta és azt Egyezménnyel összhangban lévőnek találta.⁴⁰

A bírósághoz fordulás joga és Magyarországnak a 6. Cikkhez fűzött fenntartása vonatkozásban indokolt felidézni az Alkotmánybíróság 63/1997. (XII. 12.) AB határozatát, amelyben többek között megállapította, hogy az Országgyűlés a szabálysértési jogban a bírósághoz fordulás jogának biztosítása kapcsán a jogalkotói kötelezettségét elmulasztotta. Az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősítette és megsemmisítette az 1968. évi I. törvény 18. §-ában és 71/A. §-ában foglalt rendelkezéseket. Megállapította, hogy az 1968. évi I. törvény a bírói utat csak igen szűk körben nyitotta meg, az alapeljárásban pedig egyáltalán nem is biztosította. A 18. § azért került megsemmisítésre, mert a pénzbírságot meg nem fizetés esetén elzárásra kellett átváltoztatni, ekként pénzbírságot kiszabó és azt elzárásra átváltoztató döntést hozó szabálysértési hatóság, mint igazgatási szerv feltételes szabadságelvonást eredményező szankció alkalmazására volt jogosult. A 71/A. § azért került megsemmisítésre, mivel e szakasz szerint a bírói felülvizsgálat lehetősége csak végrehajtási szakban, a szabálysértési hatóság pénzbírságot

elzárásra átváltoztató határozatának törvényességi felülvizsgálata kapcsán volt biztosított.

1.3) *Belios Svájc elleni ügye*

Az 1988. április 29-én kelt ítélet szintén a bírósághoz fordulás jogával és az ehhez fűzött tagállami fenntartást érinti. A lausanne-i lakos kérelmezőt a városi rendőrségi bizottság közterületen engedély nélkül megrendezett tüntetésen való részvétel miatt pénzbírsággal (közigazgatási bírsággal) sújtotta. Panaszát az illetékes kantoni bíróság büntetőügyekben eljáró semmitőszéke elutasította, majd az ítélet ellen benyújtott közjogi kifogását a szövetségi bíróság szintén elutasította. A kérelmező a Bírósághoz benyújtott kérelmében sérelmezte, hogy ügyét a 6. Cikk 1. pontjával ellentétesen nem teljes joghatósággal rendelkező, független és pártatlan bíróság bírálta el.

A svájci kormány előzetes kifogásában a ratifikáció során tett (értelmező nyilatkozatra) fenntartására hivatkozott. A Bíróság ítéletében – leegyszerűsítve – megállapította, hogy a svájci nyilatkozat a büntetőeljárás tekintetében túlságosan általános és korlátlan horderejű annak ellenére, hogy a 6. Cikk 1. pontja pontosságot és világosságot követel meg éppen a kötelezettségvállalás terjedelmének megállapítása céljából. Emiatt a Bíróság a nyilatkozat érvénytelenségét állapította meg, az ügyet az általános szabályok szerint bírálta el és a 6. Cikk 1. pontjának megsértéséről döntött. Megalapozottnak találta a kérelmező aggályait a rendőrségi bizottság függetlensége és pártatlansága tekintetében. A semmitőszéki bíróság a bizonyítás felvétele tárgyában nem rendelkezett elegendő hatáskörrel és a szövetségi bíróság szintén nem orvosolta a rendőrségi bizottság szintjén megállapított hiányosságokat. Az ügyben egyedül igénybe vehető közigazgatási panasz nem tette lehetővé a tény- és jogkérdések felülvizsgálatát.⁴¹

1.4) *Mauer Ausztria elleni ügyei*

A Bíróság az 1997. február 18-án kelt ítéletében a 6. Cikk 1. pontjának megsértését állapította meg, mivel a közlekedési szabálysértés miatt eljáró közigazgatási bíróság nem tartott tárgyalást az ügyben. Mauer bécsi taxivállalkozó kérelmezőt a bécsi szövetségi rendőrség ideiglenes határozattal elzárásra is átváltoztatható pénzbírsággal sújtotta, mivel nem tett eleget annak a kötelezettségének, hogy meghatározott időben az egyik taxi gépkocsi vezetőjének személyazonosságát felfedje. A kérelmező állítása szerint a rendőrség visszautasította a fellebbezését. A határozat végrehajtásakor a kérelmező fenti állítására tekintettel rendes szabálysértési eljárást folytattak le, amelynek alapján az ideiglenes határozattal egyező mértékű pénzbírsággal sújtották. A bécsi tartományi kormányzó e határozatot az ideiglenes határozat elleni fellebbezés hiányára tekintettel semmisnek tekintette, amely döntést a közigazgatási bíróság helybenhagyta.

Mauer egy második kérelme alapjául szolgáló ügyben a kérelmezővel szemben az egyik taxi gépkocsijának kerékabroncs problémája miatt szabott ki a bécsi szövetségi rendőrség elzárásra átváltoztatható pénzbírságot. Fellebbezését a

³⁶ GRÁD András – WELLER Mónika, vj., 7., 281.

³⁷ A szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény

³⁸ CZUGLERNÉ BITTÓ Márta: *Európai Emberi Jogi Egyezmény és a szabálysértési jog*, Magyar Közigazgatás (1992) No. 6, 324–335.

³⁹ Lásd: BERTA Krisztina – MÉSZÁROS József, *A szabálysértési jog átfogó felülvizsgálatáról*, Magyar Közigazgatás (1993) No. 5, 278–282.

⁴⁰ GRÁD András – WELLER Mónika, vj., 7., 255.

⁴¹ Vincent BERGER, vj., 17., 173–178.

tartományi kormányzó, majd ezt követően a közigazgatási bíróság is elutasította.⁴²

A Bíróság a Schmautzer, Umlauf, Gradinger, Pramstaller, Palaoro és Pfarmerier Ausztria elleni ügyekkel egyező okból állapította a kérelmező bírósághoz forduláshoz való jogának megsértését.

1.5) Brualla Gómez de la Torre Spanyolország elleni ügye

Az 1997. december 19-én kelt ítéletében a Bíróság nem állapította meg a tisztességes tárgyaláshoz való, 6. Cikk 1. pontjában meghatározott jog megsértését azzal, hogy a kérelmezőnek a legfelsőbb bírósághoz benyújtott fellebbezését elfogadhatatlannak nyilvánították a nemzeti bíróságok.

Victoria Brualla Gómez madridi ügyvéd a bérleti jogviszony megszüntetése iránti per elvesztését követően fellebbezési szándékát 1992. március 4-én jelezte, majd ténylegesen 1992. május 22-én nyújtotta be a legfelsőbb bírósághoz fellebbezését. A nemzeti jogszabályok azonban 1992. május 6. napjával megemelték a Legfelsőbb Bíróság által vizsgálható bérleti díj mértékét. A kérelmező fellebbezése nem volt elfogadható, mivel ügyében a bérleti díj összege nem érte el a megváltozott jogszabály szerinti mértéket. A legfelsőbb bíróság álláspontja szerint az új törvényt alkalmazni kell azokra a fellebbezésekre is, amelyeket előre jeleztek ugyan, de csak a törvény hatályba lépése után nyújtottak be.

A Bíróság elvi jelleggel mutatott rá arra a körülményre, hogy nem feladata a hazai bíróságok helyét átvenni. A nemzeti bíróságok dolga, hogy a hazai jog értelmezésének kérdéseire választ találjanak. A Bíróság feladata csupán az Egyezményvel való összhang vizsgálata. A bírósághoz való jog nem abszolút, hanem beleértett korlátai vannak. Erre tekintettel a fellebbezés elfogadhatósága tárgyában az Egyezményben részes tagállamot szabályozási és mérlegelési jogkör illeti meg akként, hogy az esetleges korlátozás mértéke nem eredményezheti a bírósághoz való jog lényegének csökkentését vagy megszűnését.

A Bíróság megállapította, hogy a spanyol bíróságok azt az általános elfogadott elvet követték, hogy ellentétes rendelkezés hiányában az eljárási szabályok azonnal alkalmazandók. A Bíróság elfogadta, hogy a legfelsőbb bíróság előtti eljárás rendjének alakísági szabályai szigorúbbak lehetnek. Rámutatott, hogy a kérelmező ügyét első és másodfokú eljárás keretében a kérelmező által sem vitatottan tisztességes eljárás keretében tárgyalták, ezért a fentiek szerint a 6. cikk 1. pontjának megsértését nem állapította meg.⁴³

1.6) Hennigs Németország elleni ügye

A Bíróság 1992. december 16-án kelt ítéletében nem állapította meg a bírósághoz való jog, a tisztességes eljárás elvének megsértését. Hennigs német állampolgárnak tettelegességgel fájuló konfliktusa volt az ausztriai Kufsteinből Münchenbe közlekedő vasúti szerelvény jegykezelőjével. Az ügyész írásban rendszeresített nyomtatványon arról tájékoztatta a

kérelmezőt, hogy kényszerítés bűncselekményével vádolják és arról, hogy 300 DM lerovása esetén nem folytatják le vele szemben az eljárást: az egyetértés hiánya azonban a büntetőeljárás lefolytatását eredményezi. A kérelmező az egyetértési formanyomtatványt nem küldte vissza és nem fizette meg a büntetőparancsban meghatározott fenti bírságot sem. Ezt követően sommás eljárásban a kerületi bíróság 25 napi pénzbüntetésre ítélte veszélyes tettelegesség (amely nem volt közölve a korábbi ügyészégi tájékoztatóban) és kényszerítés bűncselekmények miatt. A határozatot kézbesítési értesítés elhelyezése után a kérelmező hozzátartozója a postán átvette, de miután a kérelmező a törvényes határidő lejártát követően nyújtott be észrevételt, ezért az ítélet jogerőre emelkedett. A kérelmező a mulasztását, illetve annak neki való fel nem róhatóságát nem tudta igazolni. A kerületi bíróság a kérelmezőnek az eljárás folytatása iránti kérelmét, majd a területi bíróság a kérelmező fellebbezését elutasította. Az Alkotmánybíróság az eljárás folytatásának megtagadása iránti fellebbezését szintén elutasította.

A Bíróság ítéletében kimondta, hogy a sommás eljárásban hozott büntetőparancs kézbesítésére vonatkozó, postai értesítés és a postán letétbe helyezett határozat átvételének megfelelő időben való átvételt követően, a saját hibából történő határidőmulasztása miatt jogerőre emelkedett határozattal szemben az eljárás folytatásának megtagadása és erre tekintettel a bírósági út hiánya nem sértette az Egyezmény 6. cikkében meghatározott bírósághoz való jogot, a tisztességes eljárás elvét.⁴⁴

1.7) Putz Ausztria elleni ügye

A Bíróság 1996. február 22-én kelt ítéletében a 6. és 13. Cikk alkalmazhatóságának hiányát állapította meg. A kérelmező ellen csődbüntett miatt volt folyamatban büntetőeljárás. A kérelmezőt a Wels-i tartományi bíróság több alkalommal, majd a Linzi Fellebbviteli Bíróság is a tárgyalás rendjének megsértése miatt pénzbírsággal sújtotta, amelyek ellen nem volt helye fellebbezésnek.

A Bíróság a kérelmező kifogásának büntetőjogi jellege vizsgálata során három kritérium alapján megállapította, hogy az elkövetett cselekmény (a tárgyalás rendjének megsértése) az osztrák jog szerint nem tartozik a büntetőjog területére. Az elkövetett cselekmény jellegéről megállapította, hogy a nemzeti jog feljogosítja a bíróságot ilyen szankció (rendbírság) kiszabására. Ilyen szankció alkalmazását valamennyi bíróságnak biztosította a jogalkotó. Ezek a fegyelmi jogosítványok gyakorlásához állnak közelebb, semmint a bűncselekmény miatti büntetékiszabáshoz. A kérelmező magatartása, amely miatt vele szemben a pénzbírságot kiszabták, a 6. Cikk körébe tartozik. A szankció súlyossága tekintetében a pénzbírság nem szerepel a bűnügyi nyilvántartásban, elzárásra azt csak meg nem fizetés esetén változtatja át a bíróság, amely ellen viszont fellebbezésnek van helye. Az átváltoztatás folytán a szabadságvesztés a tíz napot nem haladja meg. Ezek a szankciók a tárgyalás rendjének fenntartását hivatottak biztosítani.

⁴² <http://www.lb.hu/hu/ejeb/mauer-ausztria-elleni-ugye-16566901689890>

⁴³ <http://www.lb.hu/hu/ejeb/brualla-gomez-de-la-torre-spanyolorszag-elleni-ugye-2673795>

⁴⁴ BH 1993/5 398–400

Mivel az ügyben hiányzik a büntetőjogi vád, ebből kifolyólag a 6. cikk alkalmazhatatlansága mellett döntött a Bíróság.⁴⁵

1.8) *Escoubet Belgium elleni ügye*

A Bíróság 1999. október 28-án kelt ítéletében nem állapította meg a 6. Cikk 1. pontjának és a 13. Cikket megsértését, továbbá a 6. cikk büntetőjogra történő alkalmazhatóságát sem.

Az ügyben a közlekedési balesettel érintett kérelmezőnek – helyszínen intézkedő rendőr tájékoztatása alapján – a koronaügyész a vezetői engedélye azonnali bevonását rendelte el, mivel feltételezhető volt, hogy szervezetében 0.8 g/l éréket meghaladó mértékű alkoholszint található. A kérelmező panaszában sérelmezte, hogy ezen intézkedés ellen semmilyen hatósághoz nincs helye fellebbezésnek.

A Bíróság álláspontja szerint a francia jogban a vezetői engedély azonnali bevonása nem tekinthető büntető jellegű intézkedésnek, de a nemzeti jogba besorolás nem tekinthető döntő jelentőségűnek, a „büntetőjogi vád” autonóm és egyedi jelentéstartalmára tekintettel. A vezetői engedély bevonása megelőző intézkedés, amely mint szükségintézkedés kizárja az ellene való fellebbezés lehetőségét. Ez az intézkedés különül a járművezetéstől eltiltás intézményétől, amely büntetőbíró által büntetőeljárás eredményeként kerül elrendelésre. Az intézkedés fő szabályként 15 napig tartható fenn. Kihatása, eredménye szempontjából sem tekinthető büntetőjogi intézkedésnek és a tárgyi ügyben sem okozott jelentős sérelmet a vezetői engedély hat nap utáni visszaadására tekintettel.⁴⁶

2) A bíróság pártatlanságához való jog

Bárd Károly a büntetőparancs vonatkozásában vizsgálta a pártatlan bírósághoz való jog érvényesülését, azaz azt a körülményt, hogy mennyiben egyeztethető össze a pártatlan bíróhoz való joggal, ha a büntetőparancsot kibocsátó bíró – a kifogásra tekintettel – az eljárás további szakaszából nincs kizárva. Ebben a kérdésben a Bíróság még nem hozott konkrét ügyben döntést. Az viszont megállapítható – szögezi le a szerző – hogy a büntetőparancs, amelynek lényege szerint a tárgyalás elmarad, nem ellentétes az Egyezményvel. A terhelt a bírósági eljárásról lemondhat, de a bíró pártatlanságáról nem. A bírósági eljárás kikényszeríthetőségének lehetősége legitimálhatja az ügy bírói közreműködés nélküli gyors lezárását, ha a bírói eljárásról lemondás önkéntesen történt. Vonatkozik ez a közigazgatási hatóság vagy az ügyész döntésére is, feltéve, ha a Bíróság az ügyet autonóm értelmezési jogával élve büntetőügynek minősíti.⁴⁷

A Bíróság a pártatlan bírósághoz való jog megítélésében szubjektív és objektív megközelítésű mércét alkalmaz. A konkrét ügyekben vizsgálja a bíró magatartását, azt, hogy volt-e olyan körülmény, amelyből a pártatlanságának hiányára lehet következtetni. A bíró személyes pártatlanságát vélelmezni kell az ellenkező bizonyításáig. Az objektív vizsgálat

keretében annak mérlegelése történik, hogy bíró korábbi eljárása alapján, a jogrendszer egészét tekintve a kérelmezőnek volt-e jogos, indokolt, objektíve igazolható oka a pártatlanság hiányának feltételezésére.

Az Alkotmánybíróság a 67/1995. (XII. 12.) AB határozatában úgy foglalt állást, hogy a pártatlan bírósághoz való alkotmányos alapjog az eljárás alá vont személy iránti előítélet-mentesség és elfogulatlanság követelményét támasztja a bírósággal szemben. Ez egyrészt magával a bíróval, a bíró magatartásával, hozzáállásával szembeni elvárás, másrészt az eljárás szabályozásával kapcsolatos objektív követelmény. El kell kerülni minden olyan helyzetet, amely jogos kétséget kelt a bíró pártatlansága tekintetében. Az Alkotmánybíróság a Be. tárgyalás mellőzésének jogintézménye (büntetőparancs) vizsgálata tárgyában azt az álláspontot képviselte, hogy nem sérti a pártatlan bírósághoz való alkotmányos jogot az, hogy az iratok alapján döntést hozó bíró folytatja le az I. fokú eljárást tárgyalás tartása esetén. Álláspontja szerint az igazságszolgáltatás (akkori) állapotára tekintettel az ügyek ésszerű időn belüli elbírálása, mint rivalizáló követelmény javára engedményt kell tenni. Sajnálatos – ahogy *Bárd Károly* is rámutat erre –, hogy az Alkotmánybíróság úgy fogalmaz, hogy a pártatlan bírósághoz való alkotmányos alapjog aggálymentes biztosítékát nyilvánvalóan az jelentené, ha a törvény kizárná a büntetőparancs kibocsátóját a kifogás alapján folytatott eljárásból. Véleménye szerint – amellyel álláspontom szerint egyet kell érteni – „az olyan bíró, akinek pártatlansága nem aggálymentes, az nem pártatlan”.⁴⁸

A pártatlan bírósághoz való jog intézményes biztosítékát a szabálysértési jogban (is) a Szabs.tv.-nek a bírák kizárására vonatkozó szabályai biztosítják.⁴⁹ A szabálysértési hatóság, mint közigazgatási hatóság, a végrehajtó hatalomtól nem független szerv, annak tagjai a bírói függetlenséggel azonos pártatlansági kritériumoknak – ahogy a következőkben ismertetett eseti döntésekből is látható majd – nem felelnek meg, ilyen követelmény nincs is velük szemben. A szabálysértési ügyben eljáró bíró (kijelölt bírósági titkár) tekintetében pártatlan bírósághoz való követelménynek azonban természetesen érvényesülnie kell. A bíróság tárgyalás nélküli eljárásban hozott határozata a Be. büntetőparancs logikájára épül, emiatt a pártatlan bírósághoz való jog tárgyában fent leírtak a szabálysértési eljárásra is érvényesek kell legyenek.

A Bíróság esetjogából

2.1) *Kadubec Szlovákia elleni ügye*

Az 1998. szeptember 2-án kelt ítéletében a Bíróság megállapította az Egyezmény 6. Cikk 1. pontjának megsértését, mivel a kérelmezőt a szabálysértési eljárásban nem hallgatta meg független és pártatlan bíróság. A kérelmezőt a pöstyényi termálfürdőben tanúsított zajos magatartása és a rendőrséggel való engedetlensége miatt közrend elleni szabálysértés elkövetésért pénzbírsággal sújtották. Fellebbezését a körzeti

⁴⁵ BH 1996/8 638–639.

⁴⁶ BH 2001/2. 156–157.

⁴⁷ BÁRD Károly, vj., 2., 136–149.

⁴⁸ Ibid, 142.

⁴⁹ Szabs.tv. 46. § és 51. §

hivatal elutasította. A kérelmező az alkotmánybírósághoz fordult, amely előtti eljárásban védő kirendelésére nem volt törvényi lehetőség, a kérelmező pedig anyagi helyzetére tekintettel nem tudott védőt meghatalmazni. Az alkotmánybíróság az ügyvédi képviselő hiányára tekintettel utasította el a kérelmező panaszának tárgyalását.

A kérelmező a független és pártatlan bírósághoz való jogának, a védelemhez való jogának és a hatékony jogorvoslathoz való jogának a megsértését sérelmezte.

A Bíróság a szlovák kormány álláspontjával szemben megállapította a 6. Cikk alkalmazhatóságát. Ítéletében ismét elvi jelleggel mutatott rá arra, hogy egy cselekmény büntetőjogi jellegének megítélésénél vizsgálandó, hogy azt a panaszolt állam büntetőjogi jellegűnek tekinti-e, milyen jellegű a cselekmény és milyen szankcióval sújtható az érintett. A szabálysértés a szlovák jog szerint nem büntetőjogi jellegű. A cselekmény jellegét vizsgálva a Bíróság leszögezte, hogy a törvény a szabálysértéseket olyan jogellenes cselekményként definiálja, ami a közérdeket sérti vagy veszélyezteti. A kiszabott bírság pedig visszatartó célú, vagyis büntető jellegű, még akkor is, ha a cselekmény nem büntethető szabadságvesztéssel, és nem jár bűnügyi nyilvántartásba vétellel. Ezek a kritériumok külön-külön is megalapozzák a büntetőjogi jellegét, ezért a harmadik kritérium vizsgálatát a Bíróság mellőzte.

Az ügy érdemében a bíróság a Bíróság azért állapította meg a 6. Cikk 1. pontjának megsértését, mivel az ügyben eljáró helyi és kerületi hatóság államigazgatási feladatok végzésével megbízott, kormány alá rendelt szervek, amelyek a végrehajtó hatalomtól nem függetlenek. A Bíróság álláspontja szerint a tisztességes tárgyalás lényegi velejárója a független bíróság előtti tárgyalás, amelynek kiemelt jelentősége van egy demokratikus társadalomban. Az eljáró szerv végrehajtó hatalomtól való függetlenségének megítéléséhez vizsgálni kell a tagok kinevezésének módját és megbízásuk időtartamát, a külső nyomás elleni garanciákat és azt, hogy a szerv függetlennek látszik-e. A bíróság álláspontja szerint a fenti hatóságok a függetlenség kritériumának nem feleltek meg, az ügyben a kérelmező független és pártatlan bíróság előtti tárgyaláshoz való jogát megsértették.

A védelemhez való jog tárgyában a Bíróság megállapította, hogy a 6. Cikk 3. pontjában foglalt jog a tisztességes tárgyaláshoz való jog lényegét erősíti meg. A 13. Cikk enyhébb feltételeket támaszt a 6. Cikkhez képest, ez utóbbi magába foglalja az előbbi, a Bíróság nem tartotta szükségesnek a 13. Cikk megsértésének vizsgálatát.⁵⁰

2.2) Lauko Szlovákia elleni ügye

A Bíróságnak az ügyben hozott ítélete 1998. szeptember 2-án kelt. A tényállás szerint Lauko a szomszédai részéről az őt ért zaklatások miatt – amiért a társasházban az általa lakott lakását meg kívánta vásárolni – több alkalommal bejelentést tett a rendőrségen. A rendőrség a bejelentései alapján történt nyomozást megszüntette, majd a szabálysértési törvény alapján tájékoztatta a helyi hivatalt a kérelmező panaszairól. A hivatal megállapította, hogy a kérelmező a szomszédjai za-

varással történő alaptalan megvádolásával szabálysértést követett el, ezért őt pénzbírsággal sújtotta. Mivel a kérelmező által a megyei hivatalhoz előterjesztett fellebbezését elutasították, ezért az alkotmánybírósághoz fordult a 6. Cikkben foglalt tisztességes és nyilvános tárgyalás hiánya és az eljáró közigazgatási hatóságok pártatlanságának hiánya miatt. Az alkotmánybíróság a kérelmező panaszát azzal utasította el, hogy a szabálysértések bíróság előtti vizsgálatára nincs lehetőség, azok elbírálása a közigazgatási szervek hatáskörébe tartozik.

A Bíróság autonóm jogértelmezésével a már ismertetett szempontok alapján a cselekményt büntetőjoginak tekintette.

A Bíróság ismét felhívta a figyelmet arra, hogy a tisztességes tárgyalásnak lényegi velejárója a független bíróság előtti tárgyalás, amely kiemelt jelentőségű egy demokratikus társadalomban. A Bíróság a Kadubec ügyben már leírt vizsgálatot a függetlenség és pártatlanság tárgyában itt is elvégezte és megállapította, hogy az ügyben érintett helyi és körzeti közigazgatási hatóságok tisztviselői nem tekinthetők az Egyezmény 6. Cikk 1. pontja szerint a végrehajtó hatalomtól függetlennek. Erre tekintettel a Bíróság megállapította, hogy megsértették a kérelmező független és pártatlan bíróság előtti tárgyaláshoz való jogát.⁵¹

2.3) Hauschildt Dánia elleni ügye

Az 1989. május 20-án kelt ítéletében a Bíróság megállapította a 6. Cikk 1. pontjának a megsértését, mert az ügyben eljáró bíróság pártatlansága iránt kétségek merültek fel. Az ítélet lényege szerint, ugyanazon bíró részvétele az előzetes letartóztatással kapcsolatos első vagy másodfokú határozathozatalban, valamint az ügy elsőfokú vagy fellebbezési tárgyalásán általában nem valósítja meg az Egyezmény 6. Cikk 1. pontjának megsértését. Kivételes esetben, elsősorban amikor pl.: bizonyítékok értékelése is szükséges az előzetes letartóztatás kérdésében a döntéshez, ugyanazon bírónak részvétele az ügy érdemi elsőfokú vagy másodfokú tárgyalásán megvalósítja a pártatlan bíróság előtti eljárás követelményének megsértését. A vizsgált ügyben a gazdasági bűncselekményekkel vádolt Hauschildtet letartóztatásba helyezték. A letartóztatásának meghosszabbítására vonatkozó határozatok többségét az a fővárosi bírósági bíró hozta, aki később az ügyet tárgyalta.

A Bíróság elvi élel mutatott rá, hogy nem feladata a lényeges törvények és gyakorlat felülvizsgálata, hanem csak abban a kérdésben kell határoznia, hogy az a mód, ahogyan azokat alkalmazták a Hauschildtet érintően vagy ahogyan őt érintette, megalapozza-e a 6. Cikk 1. pontjának megsértését. Az ügyben a Bíróság a pártatlanság meglétét szubjektív (a bíró személyes meggyőződése az ügyben⁵²) és objektív (annak tisztázása, hogy a bíró elegendő biztosítékot jelentett-e bár-

⁵¹ <http://www.lb.hu/hu/ejeb/lauko-szlovakia-elleni-ugye-2613895>

⁵² Ebben a vonatkozásban a Bíróság a Piersac Belgium elleni ügyben (1982. október 1.) (Series A. No. 53.) rámutatott, hogy a személyes pártatlanságot fel kell tételezni ellenkező bizonyításig. Ezen a területen a pártatlanság hiánya megjelenési formáinak is jelentőség tulajdonítható és megállapította, hogy minden bírónak, akivel szemben jogos indok merül fel a pártatlanság hiányából eredő félelemre, vissza kell vonulnia. (BH. 1993/8)

⁵⁰ <http://www.lb.hu/hu/ejeb/kadubec-szlovakia-elleni-ugye-2706195>

mely jogos kétség kizárására) kritériumok alapján vizsgálta. Az ügyben a bíró nem volt elfogult. A második szempontú vizsgálat kapcsán kiemelte a bíróság, hogy a látszatnak is jelentősége van. A vizsgálandó kérdés a bizalom, amelyet egy demokratikus társadalomban a bíróságoknak a nyilvánosság és a vádlott irányába sugallniuk kell a büntetőeljárások során. Vizsgálandó, hogy a pártatlanság kérdésében a folyamodó félelmei objektíve igazolhatóak-e. Az előzetes letartóztatás vizsgálatakor a megalapozott gyanú megléte tárgyában hozandó döntés a tisztázottság igen magas fokát igényli, amely túlságosan finom különbség ezen szakasz alkalmazásakor és az ítélet meghozatalakor vizsgált körülmények között. Erre tekintettel a bíróság objektíve igazoltnak minősítette a kérelmezőnek a bíróság pártatlansága iránti kétségeit.⁵³

3) Ártatlanság vélelme

A Bíróság esetjogát vizsgálva több szerző rámutatott, hogy az Egyezmény 6. Cikk 2. pontjában nevesített ártatlanság vélelmének elvét viszonylag kisebb számú kérelem vetette fel, amelynek okaként azt jelölték meg, hogy az Egyezményben részes tagállamokban ez a jogelv régóta meggyökeresedett.⁵⁴ A jogelvre a kérelmezők ritkán is hivatkoznak és általában más jog megsértése miatt merül fel.⁵⁵

A jogelv lényegét – mint a jogállam egyik alapelvét – az Alkotmánybíróság a már sokat idézett 63/1997. (XII. 12.) AB határozatában akként határozta meg, hogy az bár elsősorban büntetőjogi elv, de egyéb (különösen kriminális jellegű) eljárásokban – így a szabálysértési eljárásban – is alkalmazható. Az ártatlanság vélelmének érvényesülése a szabálysértési eljárásban az elkövető számára kedvező eljárásjogi helyzetet teremt, ami az elkövető egész eljáráson végigvonuló ügyféli jellegű jogosultságaiban és e jogok tiszteletben tartására irányuló hatósági kötelezettségekben fejeződik ki. Az ártatlanság vélelmének következménye, hogy a szabálysértési eljárásban a bizonyítási teher nem az elkövetőre, hanem a szabálysértési ügyekben eljáró hatóságokra hárul. Az Alkotmánybíróság a járművezetői engedély bírósági döntést megelőző bevonása tárgyában hozott 3/1998. (II. 11.) AB határozatában arra is rámutatott, az ártatlanság vélelmének elve nem értelmezhető úgy, hogy a hatóságok ne alkalmazhatnának bizonyos alapjogokat is korlátozó intézkedéseket a gyanúsítottal szemben.

A Szabs.tv. a VI., alapvető rendelkezésekről szóló fejezetben rögzíti a jogelvet.

3.1) *X-nek Hollandia elleni 8239/78. számú kérelme (Bizottság 1978. december 4-i döntése)*

A kérelmezővel szemben a hágai rendőrség ittas járművezetés gyanúja miatt alkoholszondás vizsgálatot folytatott, amely pozitív eredménnyel zárult. Kérelmező visszautasította, hogy vérvizsgálatot végezzenek el vele szemben, de a nagyobb mennyiségű alkoholfogyasztás tényét elismerte. A holland KRESZ a vérvizsgálat megtagadását vétségnek nyilvánította,

erre tekintettel a hágai kerületi bíróság a kérelmezőt kettő hét börtönre és vezetői engedélyének hat hónapra történő bevonására ítélte. A kérelmező a 6. Cikk 2. pontjának megsértését azért kifogásolta, mivel a vérvizsgálattal arra kötelezték, hogy bizonyítékot szolgáltatson önmaga bűnösségére.

A Bizottság megállapította, hogy a vádlottnak biztosított lehetőség ártatlansága bizonyítására nem jelenti a bűnösség vélelmének megalapozását. A vizsgálat a gyanúsítottra kedvező és kedvezőtlen bizonyítékot is jelenthet. A holland jog szerint az ittas vezetés vétsége megállapításához szükséges az alkoholtartalom tudományos módszerekkel történő megállapítása. A vérvizsgálatot több törvényes biztosíték védi, amely kizárja az esetleges önkényességet. Az olyan egyszerű beavatkozás, mint a vérvizsgálat elfogadható és nem ellentétes az ártatlanság vélelmének elvével.

A Bizottság a magánélet tiszteletben tartásához való, a 8. Cikkben rögzített jogba ütközést sem tartotta megállapíthatónak, mivel a fenti holland törvényeket a társadalom és különösen mások egészségének, valamint a közúti közlekedés biztonságának védelme iránti igény hívta életre.⁵⁶

4) Az önvádra kötelezés tilalma

Az Egyezmény kifejezetten nem rendelkezik erről a jogról és annak az 1984-ben elfogadott 7. jegyzőkönyvében szereplő jogok közé sem került felvételre, annak ellenére, hogy a jegyzőkönyv kidolgozására az Egyezmény biztosította védelemnek az Egyezségokmányéval azonos szintre emelése miatt került sor.⁵⁷ Bárd Károly ennek lehetséges okaként jelölte meg, hogy e jog által védett értékeket az Egyezményben kifejezetten nevesített jogok megfelelő védelemben részesítik. A mentesség egyik funkcióját a terhelt fizikai és pszichikai integritásának garantálásában látta.⁵⁸ Az Európa Tanács emberi jogi kérdésekkel foglalkozó szakértői bizottsága már 1973-ban az önvádra kötelezés tilalmát a fair eljárás szükségképpen komponensének minősítette.⁵⁹ A Bíróság a Funke⁶⁰ ítéletében emelte a hallgatás jogát a tisztességes eljárás elemei közé azzal, hogy a 6. Cikk alkalmazhatóságát az igazgatási eljárásokra is kiterjesztgette, amennyiben az érintett helyzete a kilátásba helyezett büntetőjogi jogkövetkezmény már az igazgatási eljárásban lényegesen kihatott.⁶¹

Az Alkotmánybíróság a 41/1991. (VII. 3.) AB határozatában a fentiekkel egyezően foglalt állást azzal, hogy az önvádra kötelezés tilalma, mint büntetőjogi elv olyan egyéb eljárásokban is alkalmazandó, mint a devizahatósági eljárás, ahol az eljárás alá vont ügyfél vallomástételre kötelezése esetén önmagát bűncselekménnyel vádolná.

A Szabs.tv. a VI., alapvető rendelkezésekről szóló fejezetben rögzíti a jogelvet. Az eljárás alá vont személyt meghallgatása megkezdésekor erre a jogára kifejezetten figyelmeztetni kell.

⁵⁶ BH 1996/4. 394–395.

⁵⁷ Stefan TRECHSEL: *Human Right sin Criminal Proceedings*, (Oxford University Press, Oxford 2005), 361.

⁵⁸ BÁRD Károly, vj., 2., 252.

⁵⁹ Klaus ROGALL: *Der Beschuldigte als Beweismittel gegen sich selbst*, (Dunker & Humblot, Berlin 1977), 114–115.

⁶⁰ Funke Franciaország elleni ügye (1993. február 25.)

⁶¹ BÁRD Károly, vj., 2., 257.

⁵³ BH 1993/7 553–560.

⁵⁴ GRÁD András – WELLER Mónika, vj., 7., 382.

⁵⁵ TÓTH Mihály, vj., 3., 40–41.

*A Bíróság esetjogából:**4.1) Saunders Egyesült Királyság elleni ügye*

Az 1996. december 17-én kelt ítéletében a Bíróság megállapította a tisztességes bírósági tárgyaláshoz való jog megsértését, mivel a kérelmező elleni büntetőeljárásban egy korábbi, gazdálkodó szervezetek körében elkövetett csalásokat vizsgáló független felügyelők előtt, törvényi kötelezettségét teljesítve tett vallomásait a vádhatóság bizonyítékként felhasználta.

Az ügyben a Kereskedelmi és Ipari Minisztérium által kijelölt felügyelők tőzsdei csalásokkal kapcsolatos állítások miatt indítottak eljárást. Ennek keretében jogi képviselői jelenlétében kilenc alkalommal meghallgatták a kérelmezőt, akinek törvényi kötelezettsége volt a kérdésekre válaszolni. A meghallgatásokról készült jegyzőkönyveket a nyomozóhatóságnak történt átadását követően a kérelmező ellen vádat emeltek, majd szabadságvesztésre ítélték. A kérelmező a Bíróság előtt a fenti vallomásai felhasználását kifogásolta.

A Bíróság leszögezte, hogy az, hogy senki sem köteles önmagát bűncselekmény elkövetésével vádolni és a hallgatáshoz való jog általánosan elismert nemzetközi normák a tisztességes eljáráshoz való jog középpontjában találhatóak. A Bíróság elvi élel mutatott rá, hogy nem tilos az olyan adatok felhasználása, amelyet a vádlottól ugyan kényszerítő erővel szereztek meg, de azok az akaratától függetlenül léteznek (pl.: vérvétel, szondázás stb.). Az a jog, hogy senki nem köteles önmagát bűncselekmény elkövetésével vádolni, nem korlátozható csupán a bűncselekményekre vonatkozó vallomásokra vagy azokra az észrevételekre, amelyek a vádlottat közvetlenül gyanúba keverik, mivel még egy semleges tanúvallomás is alkalmazható a vád alátámasztására. A Bíróság álláspontja szerint a csalások elleni küzdelemre, mint közérdekre a kérelmező elleni büntetőeljárásban nem lehetett hivatkozni a megszerzett vallomások felhasználásának igazolására.⁶² A Bíróság ugyanezen okokból szintén megállapította a 6. Cikk 1. pontjának megsértését az I.J.L., G.M.R. és a K.P. Egyesült Királyság elleni 2000. szeptember 19-én kelt ítéletében.⁶³

4.2) Servés Franciaország elleni ügye

Az ítélet 1997. október 20-án kelt. A kérelmező hivatásos katonatisztet emberölés miatt korábban gyanúsítottként kezelték. Az évekkel későbbi eljárás keretében tanúként idézték, ahol a katonai vizsgálóbíró előtt magyarázat nélkül megtagadta az eskü letételét, amely miatt pénzbüntetéssel sújtották. A kérelmező – többek között – sérelmezte, hogy a vizsgálóbíró előtti eskü és a tanúvallomás megtagadásáért kiszabott pénzbüntetés lényegében azon joga megsértését jelenti, amely szerint nem köteles saját maga ellen vallani. A francia kormány álláspontja szerint a kérelmezőt még nem vádolták meg, ezért nem tekinthető úgy, mint aki ellen büntetőjogi vádat emeltek volna.

A Bíróság ítéletében megerősítette, hogy a büntetőjogi vád autonóm jellegű, amelyet nemcsak az Egyezmény, hanem a

hazai jog szerint is vizsgálni kell. A büntetőjogi vádat úgy lehet értelmezni, mint az illetékes hatóságtól hivatalos közlést, hogy bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják olyan tettel, amely helyzetére lényeges kihatással van. A bíróság szerint bármely „megvádolt személy” joga a hallgatásra és arra, hogy ne kelljen vallania saját maga ellen, általánosan elfogadott nemzetközi elv, ami alapvető az Egyezmény 6. Cikkében megfogalmazott tisztességes eljárás szempontjából. Ennek lényege, hogy megvédje a „megvádolt személyeket” attól, hogy a hatóságok visszaélészerűen kényszeríthessék őket, s ezáltal hozzájárul ahhoz, hogy elkerülhetők legyenek a visszaélések az igazságszolgáltatás során, valamint hogy teljesüljenek a 6. Cikk célkitűzései. A Bíróság döntése szerint tehát a kérelmező büntetőjogi vád hatálya alatt állt.⁶⁴

4.3) Rieg Ausztria elleni ügye

A Bíróság 2005. március 24-én kelt ítéletében kimondta, hogy nem sérti a hallgatáshoz való jogot és nem kényszerítették a kérelmezőt önmaga vádolására, így a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése nem sérült azzal, hogy a közlekedési szabálysértés esetén a gépkocsi tulajdonosa vagy elismeri, hogy ő vezette a járművet vagy meg kell neveznie a gépkocsivezetőt és annak címét, illetve annak a személyét, aki azt meg tudja tenni. Ennek elmulasztása esetén olyan mértékű pénzbírság kiszabásának van helyre a tulajdonosra, mintha ő maga vezette volna a gépkocsit.⁶⁵

4.4) O'Halloran és Francis Egyesült Királyság elleni ügye

A 2007. június 29-én kelt ítéletben nem állapította meg a Bíróság a 6. Cikk 1. pontjának megsértését az Egyesült Királyságnak azzal a szabályával összefüggésben, hogy az üzemben tartó bűncselekményt követ el, ha nem nevezi meg a szabályszegést elkövető jármű vezetőjét.

A kérelmezőket gyorsajtás miatt lefénnyképezték, majd a rendőrség őket a járművezetők személyének és adataik megjelölésére hívta fel. Közölték velük, hogy tájékoztatási kötelezettségük elmulasztása bűncselekménynek minősül. Az első kérelmező elismerte, hogy maga vezette a gépkocsit, ezért gyorsajtás miatt pénzbírsággal sújtották. A második kérelmező arra hivatkozott, hogy nem köteles önmagára terhelő vallomást tenni, amiért tájékoztatási köteleesség elmulasztása miatt az első kérelmezőnél jelentősebb súlyosabb mértékű pénzbüntetést kapott. A kérelmezők a 6. Cikk 1. pontjában meghatározott hallgatáshoz való jogukra hivatkozással fordultak a Bírósághoz.

Az ügyben a Bíróság megállapította, hogy a hallgatáshoz való jog nem abszolút jog. A gépjármű – mint veszélyes üzem – tulajdonosa aláveti magát egy szabályozási rendszernek és a gépkocsi tulajdonosának meghatározott kötelezettségei vannak, így az, hogy számot adjon a vezető személyéről. Mentésül a tulajdonos a büntetőjogi felelősség alól, ha

⁶² BH 1998/3 232–234.

⁶³ BH 2001/10 799–800.

⁶⁴ <http://www.lb.hu/hu/ejeb/serves-franciaorszag-elleni-ugye-2022592>

⁶⁵ GRÁD András – WELLER Mónika, vj., 7., 374.

bizonyítja, hogy nem tudta vagy kellő gondosság mellett nem tudhatta, hogy ki vezette az autóját.⁶⁶

A Bíróságnak ezt a jogelvet a magyar Alkotmánybíróság is kifejezetten magáévá tette a 60/2009. (V. 8.) AB határozatában, amely különösen a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény 2008. január 1. napjával történt módosításával a közlekedési szabálysértések vonatkozásában bevezetett objektív felelősség kérdéskörét vizsgálta. A Bíróság által megfogalmazott jogelven túl az Alkotmánybíróság – többek között – rámutatott, hogy a jogsértésre és az üzemben tartói minőségre alapozott, a jogsértő bűnösségtől, illetve vétkeségtől független felelősségre vonás önmagában nem alkotmányellenes, ha igazságos és világos felelősségi vélelmen alapul, amely a törvényi keretek között megdönthető. Az üzemben tartónak lehetősége van saját magának a felelősség alóli kimentésre. A felelősségi vélelem alkalmazásának lehetőségét a közigazgatási jog nem zárja ki, de mint jogtechnikai megoldás a közigazgatási eljárásban általában csak a tisztességes eljárás követelményeinek megfelelően alkalmazható.

5) A védekezéshez való jog

A Bíróság számtalan ítéletet hozott a védekezési jog tárgyában. Ezek túlnyomóan a büntetőjog vonatkozásában született eseti döntések. A szabálysértési jogot érintő ítéletek főként az eljárás alá vont személyek személyi szabadságának korlátozásával kapcsolatosak.

A védekezéshez való jogot és az Alkotmánybíróság erre vonatkozó döntéseit más tanulmányomban⁶⁷ már részletesen elemeztem.

A Szabs.tv. az alapvető rendelkezésekről szóló fejezetében rögzíti a jogelvet. Emellett a védelemhez való jog alkotmányos büntetőeljárás alapelve – az Alkotmánybíróság megfogalmazásával élve – a szabálysértési eljárás egész menetében, számtalan részletszabályban ölt testet. A hatályos Szabs.tv. szerint, a szabálysértési eljárásban védő részvétele nem kötelező. A Szabs.tv. a kötelező védelemre vonatkozó taxatív felsorolást sem tartalmaz. A törvény a kötelező ügyvédi képviselet csak a szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés miatt őrizetbe vett személyek gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából történő a bíróság elé állítása esetén írja elő.

Bíróság esetjogából:

5.1) *Benham Egyesült Királyság elleni ügye*

Az 1996. június 10-én kelt ítéletében a Bíróság a 6. Cikk 1. pontjával összefüggésben a 3. c) pont – a védő igénybeviteléhez való jog – megsértését állapította meg.

A kérelmezőt személyi jövedelemadó meg nem fizetése miatt idézték a magisztrátusi bíróság elé. A tárgyaláson kérése ellenére sem biztosították részére védő részvételét. A magisztr-

rátusok megállapították, hogy a kérelmező vétkes hanyagságból nem fizette meg az adót, ezért elrendelték harminc napra történő elzárását, amelyből a dorchesteri börtönben rögtön tizenegy napot töltött le. A kérelmező fellebbezése folytán ideiglenesen szabadlábra helyezték, majd a fellebbezése vizsgálata során a Divisional Court a kérelmező vétkes hanyagsága miatti mulasztására nem találtak elégséges bizonyítékot és a vele szemben alkalmazott elzárás helyett más szankció alkalmazását látták indokoltnak. Az elzárás időtartamára nem kérhetett kártalanítást a vonatkozó jogszabály alapján.

A Bíróság az ügyben az 5. Cikk 1. pontjának megsértését nem állapította meg. Megállapította azonban a 6. Cikk 3. c) pontjának megsértését az alábbiak szerint. A Bíróság arra tekintettel, hogy a személyi adó meg nem fizetése elzárással is sújtható, illetve a kiszabott büntetés relatív súlyára figyelemmel a 6. Cikket alkalmazhatóságáról döntött. A Bíróság álláspontja szerint a szabadságtól megfosztás, mint szankció esetén, az igazságszolgáltatás érdekei megkövetelik a védői közreműködést. Az ügyben az alkalmazandó törvény és a vétkes hanyagság kritériuma sem volt egyértelmű.⁶⁸

IV. Büntetés kiszabásának tilalma törvényi rendelkezés nélkül

A jogelvet az Egyezmény 7. Cikke, míg az Alaptörvény XXVIII. cikkének (4) bekezdése rögzíti.

A jogelv kapcsán a Bíróság – többek között – leszögezte, hogy az érintett állam jogszabályainak kellően világosnak és egyértelműnek kell lenniük olyan szinten, hogy az egyén a jogszabály szövege és a bírósági gyakorlat alapján előre láthassa, hogy meghatározott cselekménye vagy mulasztása miatt milyen jogkövetkezmenyre számíthat.

Az Alkotmánybíróság több határozatában⁶⁹ kimondta, hogy a nullum crimen et nulla poena sine lege elvét a büntetőjogi legalitás alkotmányos elve alapján értelmezi. Az alkotmányos jogállamok összehasonlító vizsgálatát követően megállapította, hogy ezek nem egyszerűen azt jelentik ki, hogy a bűncselekményt törvényben kell tiltani, és törvényben kell büntetéssel fenyegetni, hanem általában azt követelik meg, hogy a büntetőjogi felelősségre vonásnak, az elítélésnek és megbüntetésnek kell törvényesnek, illetve törvényen alapulónak lennie. Nemcsak arról van szó, hogy az állam törvényben tiltja a bűncselekményeket és törvényben büntetéssel fenyeget, hanem az egyén ahhoz való jogáról, hogy csak törvényesen ítéljék el (nyilvánítsák bűnössé) és büntetését is törvényesen szabják ki (sújtsák büntetéssel). Ezek a jogelvek alkotmányos alapelvek, amelyeknek számos büntetőjogi szabály adja meg a jogszerű tartalmát.

Az Alkotmánybíróság a 38/2012. (XI. 14.) AB határozatában kimondta, hogy a nullum crimen sine lege elve a szabálysértési jogban is irányadó, mint ahogy irányadó az elbíráskori enyhébb szabály alkalmazásának a követelménye is.

⁶⁶ Ibid, 374–375.

⁶⁷ ERDŐDY Gyula: A védő szerepe a büntetőeljárásban – a védő, mint bűnpártoló?, 81-122. In: PhD Tanulmányok. (Szerk.: ÁDÁM Antal, PTE ÁJK, Pécs 2014)

⁶⁸ <http://www.lb.hu/hu/ejeb/benham-egyesult-kiralysag-elleni-ugye-1938092-2>

⁶⁹ 11/1992. (III. 5.) AB határozat, 35/1999. (XI. 26.) AB határozat

A nullum crimen et nulla poena sine lege elvről a Szabs.tv. 1. § (1) bekezdése és a 2. § (5)-(6) bekezdései rendelkeznek.

A Bíróság esetjogából:

1) *Vjerecnov Ukrajna elleni ügye*

A 2013. április 11-én kelt ítélet szerint a kérelmező békés tüntetést szervezett Lvovban az igazságszolgáltatás korrupciója ellen. A tüntetést követő napon a tüntetések megszervezésére és megtartására vonatkozó eljárási szabályok megsértése szabálysértés miatt a kerületi bíróság három napi szabálysértési elzárásra ítélte a kérelmezőt, aki a büntetést letöltötte, majd a tartományi fellebbviteli bíróság a fellebbezését elutasította.

A kérelmező a 11. Cikkben meghatározott gyülekezési jogának korlátozását, a 7. Cikk megsértését és a védelemhez való jogának megsértését sérelmezte.

A Bíróság ítélete szerint a kérelmező felelősségét megállapító szabálysértési törvény ugyan kellően hozzáférhető, ugyanakkor a békés gyülekezés megtartására vonatkozóan nincsenek világos és előrelátható eljárási szabályok Ukrajnában a Szovjetunió felbomlása óta. A Bíróság megítélése szerint a húsz éves késedelem nem igazolható a békés gyülekezés, mint alapvető jog vonatkozásában. A Bíróság tehát megállapította a 11. Cikk megsértését, mivel a kérelmezőnek törvény nem írta elő a békés gyülekezéshez való jogát. A Bíróság a 7. Cikk megsértését szintén megállapította, mivel a szabálysértési tényállás szerinti eljárást nem határozta meg egyértelműen a nemzeti jog, illetve a bírói gyakorlat. A Bíróság az Egyezmény 6. Cikke 1. és 3. b), c), d) pontjainak megsértését is megállapította, mivel a szabálysértési jegyzőkönyv felvétele és az elsőfokú bíróság döntése között csak néhány óra telt el, ezért a kérelmezőnek nem volt lehetősége arra, hogy az ellen felhozott vádat felmérje, védelmét előkészítse, továbbá a szabálysértési törvényben biztosított ügyvédi képviselő iránti kérelmét a jogban való jártasságára tekintettel utasították el.⁷⁰

V. A hatékony jogorvoslathoz való jog

A jogelvet az Alaptörvény XXVIII. cikkének (7) bekezdése rögzíti.

Az Egyezmény jogorvoslati jogot szabályozó 13. Cikkének – amely általában garantálja az Egyezménnyel kapcsolatos jogsérelem tekintetében a jogorvoslathoz való jogot – mintegy kiegészítése a hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 2. Cikke, amely a büntető ítéletek tekintetében ilyen sérelem hiányában is biztosítja ezt a jogot. A jogorvoslathoz való jog és a 6. Cikk 1. pontjában biztosított bírósághoz fordulás joga lényegében átfedik egymást, az utóbbi magába foglalja az előbbi jogot, sőt a 6. Cikk 1. pontja szigorúbb követelményeket támaszt. Emiatt a Bíróság jogelve szerint polgári jogok sérelme, illetve a büntetőjogi vád esetén a jogorvoslathoz való jog helyett a 6. Cikk 1. pontja alkalmazandó. A hetedik ki-

egészítő jegyzőkönyv 2. Cikke vonatkozásában kiemelendő, hogy amennyiben az alapul szolgáló jogviszony nem minősül a 6. Cikk 1. pontja szempontjából büntetőjogi vádnak, úgy a 13. Cikk sem lesz alkalmazható.⁷¹

A hatékony jogorvoslat azt jelenti, hogy az érintettnek alanyi joga legyen a jogorvoslat igénybevételére és a nemzeti bírósági rendszereknek meg kell felelniük a 13. Cikk követelményeinek. Hatékony a jogorvoslat, ha a felülvizsgálatot végző szerv jogkérdésben és a megalapozottság kérdésében jogosult az érdemi vizsgálatra. Nem elegendő a jogorvoslat elvi lehetősége, annak a gyakorlatban is alkalmazottnak, az érintett által ténylegesen gyakorolhatónak is kell lennie. A jogorvoslat nem függhet valamely hatóság döntési jogától, annak alanyi jogon elérhetőnek kell lennie.⁷²

Az Alkotmánybíróság több határozatában kimondta, hogy a jogorvoslathoz való alapjog biztosítását jelenti, ha az eljárásban a törvény garantálja az érintett számára, hogy ügyét az alapügyben eljáró szervtől különböző szerv bírálja el. Minden jogorvoslat lényegi eleme a „jogorvoslás” lehetősége, vagyis a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát.⁷³ A formális és a jogi szabályozás miatt eleve kilátástalan jogorvoslat nem kielégítő.⁷⁴ A jogorvoslathoz való jog nem feltétlenül a bírósághoz fordulás jogát jelenti, hanem azt a követelményt, hogy megnyíljon a lehetősége annak, hogy a döntést és a kérelmet az alapügyben eljáró szervtől eltérő más szerv bírálhassa el. A jogorvoslathoz való jog rendkívül szerteágazó alkotmányos jog, amely más alkotmányos alapjogokhoz, így a bírósághoz fordulás jogához is kötődik.⁷⁵

A Bíróság esetjogából:

1) *Camamenzind Svájc elleni ügye*

Az 1997. december 12-én kelt ítéletben a Bíróság a 13. Cikk szerinti hatékony jogorvoslathoz való jog megsértését megállapította. A kérelmezővel szemben a postaügyi és távközlési hatóság kezdeményezett szabálysértési eljárást nem engedélyezett típusú mobiltelefon használata miatt 1991-ben. A szabálysértési hatóság a szabálysértési törvényben meghatározott jogkörével élve a kantonális rendőrség egy tagjának jelenlétében házkutatást tartott a kérelmező lakásában a kérdéses telefon megtalálása érdekében. Az eljárási cselekményről jegyzőkönyv készült és a kérelmező telefonon ügyvédjével is beszélhetett.

A kérelmező panaszt terjesztett elő a házkutatás jogellenessége miatt, amelyet a szövetségi bíróság elutasított azzal, hogy „már nem” sérti a kérelmező érdekeit és nem fűződik jogi érdek azok védelméhez. A kérelmező szabálysértési fe-

⁷¹ GRÁD András – WELLER Mónika, vj., 7., 620–624.

⁷² Ibid, 625–636.

⁷³ 49/1998. (XI. 27.) AB határozat

⁷⁴ 22/1995. (III. 31.) AB határozat

⁷⁵ 5/1995. (I. 30.) AB határozat, SÁRI János – SOMODY Bernadette: Alapjogok – Alkotmánytan II., (Osiris, Budapest 2008), 123., BAKOS Kitti: *A tisztességes eljáráshoz való jog a jogágak határán*, De iurisprudentia et iure publico (2011) No.2, <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2011-2-01.pdf>.

⁷⁰ <http://www.lb.hu/hu/ejeb/vjerecnov-ukrajna-elleni-ugye-2037211-0>

lelősségét megállapították és pénzbírsággal sújtották, amely ellen a kérelmező által előterjesztett felülvizsgálati kérelmet elutasították.

A Bíróság a panaszolt intézkedést a törvényben meghatározottnak tekintette, mivel az intézkedésnek az érintett számára hozzáférhető, előrelátható következményekkel bíró a jogállamisággal összeegyeztethető törvényes alapja volt. Ezen kívül az intézkedés az Egyezményvel összhangban álló, a „zavargás vagy bűncselekmény megelőzésének” törvényes célját szolgálta. A svájci jog által nyújtott biztosítékokra, és különösen a házkutatás korlátozott hatókörére, a Bíróság megállapította, hogy a beavatkozás arányos és szükséges volt a követett céllal, ezért a 8. cikk rendelkezésének megsértését nem állapította meg.

Az ügyben a Bíróság az Egyezmény 13. Cikkének megsértését azért állapította meg, mivel a szövetségi szabálysértési törvény ugyan biztosított panaszjogot a kényszerintézkedések tárgyában tett intézkedések vagy mulasztások miatt a szövetségi bíróság vádtanácsához, ennek gyakorlata szerint azonban panaszjog csak annak volt biztosítva, akit a sérelmezett határozat „még mindig” érint. Erre tekintettel a vádtanács a kérelmező panaszának a házkutatásra vonatkozó részét nem vizsgálta, mivel az intézkedés már véget ért és többé nem érintette. A Bíróság álláspontja szerint a kérelmező fentiek szerinti jogorvoslati lehetősége nem tekinthető hatékonynak, ezért az Egyezményvel kapcsolatban a 13. Cikk megsértését megállapította.⁷⁶

VI. Zárszó

Dolgozatomban a fentiekben említett néhány jogelv közül összefoglalásképpen az alábbiakat kívánom kiemelni.

- 1) Az Egyezmény 5. Cikkében deklarált *szabadsághoz és biztonsághoz való jog* vonatkozásában a Bíróság rámutatott, hogy az enyhébben büntetendő szabálysértések esetén az előállítás idejének arányosnak kell lennie. A Bíróság a szabálysértési ügyek vonatkozásában is több ítéletben rögzítette, hogy nemzeti bíróságok ítéletének felülbírálata és a hazai jog értelmezése nem feladata, az csak az Egyezményvel való összhang meglétének vizsgálatára szorítkozik. A Bíróság elvi jelleggel rögzítette, hogy a fogva tartás bírói felülvizsgálatának a fogva tartás törvényességét megalapozó körülmények vizsgálatára is ki kell terjednie.
- 2) Az Egyezmény 6. Cikkében rögzített *tiszteletes eljárás*hoz való jog vonatkozásában általában elmondható, hogy a Bíróság irányadó joggyakorlatában a szabálysértési jogot érintő ítéletek számát tekintve leghangúlyosabb helyet foglalják el a fair eljárás

2.1) A bírósághoz való jog nem abszolút, hanem be-
értett korlátai vannak. A bírósághoz való jog tár-
gyában a Bíróság a cselekmény büntetőjogi jellege
vizsgálatakor autonóm jogértelmezése körében a
cselekmény természetét, a büntetés természetét és

szigorúsága fokát vizsgálja. Ez a jogértelmezés az
általam idézett jogesetek túlnyomó többségében
megjelent. Ebből csak példálózó jelleggel emelném
ki, hogy a Bíróság a vezetői engedélyből történő
pontlevonást bűnügyi szankciónak minősítette,
ugyanakkor a tárgyalás rendjének fenntartása ér-
dekében kiszabott pénzbírság, vagy a vezetői enge-
dély helyszínen történő bevonása, mint megelőző
intézkedés vonatkozásában nem állapította meg a
büntetőjogi jelleget. A Bíróság az Egyezmény

2.2) A bíróság pártatlansága vonatkozásában az általam
vizsgált jogesetek közül több Szlovákia elleni ügy-
ben rámutatott a Bíróság, hogy az államigazgatási
szervek a végrehajtó hatalomtól nem függetlenek,
valamint, hogy a bírósághoz való jog a szabálysérté-
si ügyek esetében is biztosítandó.

2.3) Az ártatlanság vélelmének elve vonatkozásában a
Bíróság rögzítette, hogy olyan egyszerű beavatko-
zás, mint a vérvétel, nem ellentétes ezzel a jogel-
vel. Ehhez kapcsolódik, hogy az önvádra kötelezés tilal-
mának elvét érintően kimondta a Bíróság, s hogy a
hallgatáshoz való jog nem abszolút jog. Nem tilos
az olyan adatok felhasználása büntetőügyben, ame-
lyet a vádlottól kényszerítő erővel szereztek meg,
de azok annak akaratától függetlenül léteztek. Az
ártatlanság vélelmének elvével összefüggésben a Bír-
óság kimondta: nem sérti a jogelvet, ha a szabály-
sértést elkövetőnek nyilatkoznia kell arra vonatko-
zóan, hogy ő maga vezette-e a gépkocsit vagy meg
kell neveznie a járművezető személyét.

2.4) A Bíróság a védekezéshez való jog tárgyában rö-
gzítette az általam vizsgált jogesetben, hogy a sza-
badságtól való megfosztás lehetősége esetén a védői
közreműködést az igazságszolgáltatás érdekei meg-
követelik.

3) A *nullum crimen et nulla poena sine lege* elvek kapcsán
a Bíróság az általam vizsgált eseti döntése szerint az el-
járás kiszámíthatóságának biztosítása a szabálysértési
ügyekben is elengedhetetlen.

Látható, hogy dolgozatomban által érintett, az Egyezményben
biztosított jogok részletes elemzésére, de az egyes eseti dön-
tések kimerítő áttekintésére sem volt lehetőségem. Az Egyez-
ményben deklarált, általam érintett egyes jogok és a Bíró-
ságnak az annak tárgyában meghozott ítéleteinek elemzése
önmagukban is önálló tanulmányt érdemelne. E tanulmány
csak annak – talán némi sikerrel való – bemutatására szorít-
kozhatott, hogy a Bíróság a szabálysértési jogterület érintő-
en, részben autonóm jogértelmezésével, részben az egyes eseti
döntésekben lefektetett jogelvekre tekintettel, számtalan elvi
jellegű ítéletet hozott.

⁷⁶ <http://www.lb.hu/hu/ejeb/camenzind-svajc-elleni-ugye-2135393>